

чеках визначали за допомогою маршрутних обстежень. Чисельність бур'янів оцінювали кількісним методом.

Отримані результати досліджень показують, що найбільший видовий склад бур'янів у 2012 р. виявлено за попередником озима пшениця з пожнивним посівом гречки та проса — 16 видів. Після попередника соя видовий склад не змінювався та налічував 11 видів. Результати досліджень свідчать, що від попередника значною мірою залежить не тільки видовий склад бур'янів, але й їх чисельність.

Дуже сильний ступінь забур'яненості визначено у 2013 р. по попереднику соя — 1650 шт./м².

У середньому за три роки за чисельністю бур'янів найкращим попередником була люцерна — 674 шт./м².

У 2013 рр. виявлено тенденцію збільшення кількісного складу бур'янів порівняно з 2011–2012 рр. завдяки достатній кількості вологи та збільшенню середньодобових температур у період сходів.

Найбільш розповсюдженими бур'янами в посівах рису були: очерет приморський (*Scirpus mucronatus* L.) — 52,8 %, плоскуха звичайна (*Echinochloa crus galli* L.) — 18,2 %. Останнім часом зростає чисельність гірчака перцевого (*Polygonum hydropiper* L.) — 8,2 %, бульбоочерету компактного (*Bolboschoenus compactus* Drob.) — 5,5 %, монохорії Корсакової (*Monochoria Korsakowi* Regel et. Maack) — 4,7 %, ситі різнорідної (*Cyperus difformis* L.) — 3,3 % та частухи подорожникової (*Alisma plantago aquatic* L.) — 2,4.

У результаті досліджень встановлено, що важливе значення має систематичне проведення агротехнічних заходів, спрямованих, передусім, на запобігання їх розвитку.

УДК 634 / 7: 634.222 (477.54)

М. Д. Євтушенко, канд. біол. наук, професор,

А. В. Зубрицький, І. В. Царенко, студенти

Харківський національний аграрний університет ім. В. В. Докучаєва

ОСОБЛИВОСТІ ШКІДЛИВОСТІ СЛИВОВОЇ ТОВСТОНІЖКИ ТА СЛИВОВОЇ ПЛОДОЖЕРКИ

Слива й алича — плодові деревні рослини. Слива починає плодоносити на 4–5-й рік. Плоди дозрівають у липні – жовтні. Серед інших плодових культур посідає за поширеністю третє місце (18 % зайнятої площі під плодовими культурами).

Алича є швидкоплідною рослиною, що дає врожай на другий рік після посадки, абсолютно невимоглива до ґрунтів, має рідкісну посухостійкість. Кісточка аличі містить 42 % олії, за якістю аналогічної мигдальній.

Ареал розповсюдження аличі у природі дуже широкий – від Гімалаїв і Тянь-Шаню до Карпат і Альп.

Сливу вирощують в Україні, Китаї, США, Сербії, Франції. Найсприятливішими за природними умовами для вирощування сливи в Україні є Вінницька, Закарпатська, Івано-Франківська, Львівська, Хмельницька, Чернівецька області. Урожайність сливи становить 50 ц/га, а аличі 60 — ц/га.

Основними шкідниками сливи та аличі є: попелиці, сливова товстоніжка, сливова плодожерка, сливовий чорний пильщик, яблунева плодожерка.

Сливова товстоніжка — *Eurytoma schreineri* Schr., родина Eurytomidae — товстоніжки, ряд Hymenoptera — перетинчастокрилі.

Імаго товстоніжки стрункі, чорні, з опуклими грудьми, видовжено-овальним блискучим черевцем на стеблинці, з прозорими крилами, жовтуватими гомілками і лапками; самки завдовжки 5–6 мм, самці — 4–5 мм. Личинка молодших віків біла, безнога, довгаста, дещо зігнута, а старших — діжкоподібна, молочно-біла, завдовжки до 6 мм.

Зимують личинки, що завершили живлення, всередині кісточки. Навесні при досягненні середньодобової температури повітря 11–12°C личинки заляльковуються. Період заляльковування розтягнутий і триває близько місяця. Літ сливової товстоніжки починається зазвичай через 5–6 діб після закінчення цвітіння сливи. Парування відбувається невдовзі після вильоту. Тривалість життя імаго 4–8 діб. Вони активні за температури повітря 16–18°C. Відкладання яєць починається на 3–4-ту доби після вильоту. Самка проколює яйцекладом зав'язь плода і відкладає одне яйце всередину кісточки. Відроджена личинка в подальшому вгризається всередину ядра. Впродовж 25–30 діб ядро повністю або майже повністю з'їдається личинкою і перетворюється на пухку порошкоподібну масу. Личинки, що завершили живлення, залишаються всередині кісточки до весни наступного року. Пошкоджені плоди обсіпаються.

Сливова плодожерка — *Grapholitha funebrana* Tr., родина Tortricidae — листовійки, ряд Lepidoptera — метелики.

Метелики з розмахом крил 13–15 мм; передні крила темно-коричневі зі слабким фіолетовим полиском; дзеркальце розмите, з 3–4 чорними штрихами або крапками всередині; задні крила одноколірні, бурувато-сірі. Гусениці ранніх віків брудно-білі, дорослі завдовжки 12–15 мм, блідо-рожеві, голова і грудні ноги темно-бурі, передньогрудний і анальний щити світло-коричневі.

Зимують гусениці, які завершили живлення, у павутинних коконах, у тріщинах кори, під відсталою корою на стовбурах, у поверхневому шарі ґрунту, серед рослинних решток. Виліт метеликів починається при сумі ефективних температур 105–120°C (при порозі розвитку 10°C), масовий виліт через 12–15 діб. Через 3–5 діб після вильоту самка відкладає по одному, іноді по 2–3 яйця на освітлені ділянки плодів, рідше на нижню поверхню листків, найчастіше нижніх і середніх ярусів крони. Через 5–10 діб при сумі ефективних температур 190–200°C відроджуються гусениці, які спочатку пересуваються в пошуках плодів, а потім у пошуках місця для вгризання у плід. При проникненні у плід гусениця обплітає невелику ділянку павутиною і під нею вгризається в

шкірочку. Після проникнення закриває отвір павутиною і огризками плода. Із місць пошкодження місць виділяється крапля камеді. Пошкоджені плоди набувають фіолетового кольору, передчасно визрівають і опадають. У молодих плодах гусениці пошкоджують м'якуш і незатверділу кісточку, а у зрілих вигризають м'якуш навколо кісточки, заповнюючи порожнину екскрементами. Гусениці можуть переходити в інший плід. Розвиток гусениці триває 20–30 діб. У Північному Лісостепу розвивається переважно одне покоління на рік, а на півдні України — два покоління.

Досліди проводили на аличі та сливі Ренклюд Альтана в ДП НДГ «Докучаєвське» за загальноприйнятою методикою, аналізуючи по 100 плодів у падалиці з кожного дерева. Розтинання й аналіз плодів проводили в лабораторії кафедри зоології та ентомології. Для визначення шкідливості зазначених видів були відібрані два дерева (слива й алича) віком 20 років з відстанню між ними 8 м. Обліки проводили одночасно, починаючи з 01.06 (таблиця).

У падалиці аличі личинки сливової товстонижки були вперше виявлені 11.06 і в масі відмічалися до 02.07, тобто плоди опадали внаслідок пошкодження личинками товстонижки протягом близько трьох тижнів. Частка пошкоджених плодів сягала 83–98 %.

Пошкодженість плодів у падалиці сливовою товстонижкою та сливовою плодожеркою в саду ДП НДГ «Докучаєвське» у 2013 р.

Дата обліку	Кількість плодів в обліку		Плодів з личинками							
			слива Ренклюд Альтана				алича			
	слива Ренклюд Альтана	алича	сливова товстонижка		сливова плодожерка		сливова товстонижка		сливова плодожерка	
			шт.	%	шт.	%	шт.	%	шт.	%
01.06	42	100	–	0	12	28,6	–	0	–	0
04.06	36	100	–	0	11	30,5	–	0	–	0
07.06	100	100	–	0	5	5,0	–	0	3	3,0
11.06	40	100	–	0	7	17,5	87	87,0	3	7,5
14.06	100	100	–	0	9	9,0	83	83,0	1	1,0
18.06	54	100	14	25,9	3	5,6	84	84,0	2	3,7
21.06	60	100	39	65,0	2	3,3	97	97,0	-	0
25.06	100	100	88	88,0	1	1,0	89	89,0	-	0
29.06	100	100	96	96,0	0	0	91	91,0	-	0
02.07	100	100	97	97,0	1	1,0	98	98,0	1	1,0
05.07	100	0	97	97,0	–	–	–	0	–	0
09.07	100	0	98	98,0	–	–	–	0	–	0
12.07	100	0	94	94,0	–	–	–	0	–	0
16.07	100	0	90	90,0	–	–	–	0	–	0
19.07	43	0	39	90,7	1	1,0	–	0	–	0

У падалиці сливи Ренклюд Альтана плоди з личинками товстонижки з'явилися 18.06, тобто на декаду пізніше і траплялися в обліках до 19.07. Частка пошкоджених плодів становила від 25,9 % у першому обліку до 98 % в останньому (09.07).

Перші плоди аличі з гусеницями сливової плодожерки на сливі вперше виявлені 01.06 і траплялися до 02.07. Спочатку кількість пошкоджених плодів сягала 28,6–30,5 %, а в подальшому вона зменшувалася і в останньому обліку становила 1 % від 100 проаналізованих плодів.

Перші плоди аличі з гусеницями сливової плодожерки були виявлені 07.06 і траплялися у падалиці до 18.06, тобто близько однієї декади. Частка пошкоджених плодів була незначною і становила 1–7,5 %.

Висновки.

1. У 2013 р. у ДП НДГ «Докучаєвське» основними шкідниками плодів сливи були сливова товстонижка і сливова плодожерка.

2. Частка плодів сливи у падалиці, пошкоджених сливовою товстонижкою, сягала 25,9–98 %, а аличі — 83–98 %; сливовою плодожеркою 1–30,5 % сливи і 1–7,5 % аличі відповідно.

УДК 630*453 : 595.768.23

С. О. Єрошенко¹⁰, аспірант

Державна фітосанітарна інспекція Луганської області

СЕЗОННИЙ РОЗВИТОК ВЕЛИКОГО СОСНОВОГО ДОВГОНОСИКА (*HYLOBIUS ABIETIS* L.) У ЛУГАНСЬКІЙ ОБЛАСТІ

Великий сосновий довгоносик (*Hylobius abietis* L.) (Coleoptera: Curculionidae) є важливим шкідником соснових культур. Його личинки розвиваються під землею у коренях пнів, живляться їх корою і не завдають шкоди живим деревам. Імаго, які вилітають із пнів, живляться на деревах, які ростуть поряд, але шкоду завдають лише молодим рослинам сіянцям і саджанцям молодих культур, створених на суцільних зрубках. Ці культури є особливо вразливими до пошкодження великим сосновим довгоносиком у перші три роки вирощування.

У різних частинах ареалу тривалість життя великого соснового довгоносика і дати періоду шкідливості відрізняються. На півдні ареалу розвиток від яйця до яйця триває один рік, а на півночі до чотирьох років.

¹⁰ Науковий керівник — Мешкова В. Л., доктор сільськогосподарських наук, професор.